

Ενότητα 7. Συμμετοχή, Ζητήματα και Προκλήσεις Άμεσης Δημοκρατίας

7.1 Εισαγωγή

Η δημοκρατία δεν είναι ποτέ εύκολη ειδικά σε έναν όλο και πιο παγκοσμιοποιημένο κόσμο, όπου τα κρατικά σύνορα γίνονται όλο και πιο ανοικτά, και όπου το εμπόριο και η κυκλοφορία αγαθών, υπηρεσιών και ατόμων μπορεί να πραγματοποιηθεί ανά πάσα στιγμή. Από την άλλη, χάρη στις τεχνολογίες πληροφορικής και επικοινωνιών η έννοια της δημοκρατίας επαναπροσδιορίζεται, ειδικά σε θέματα που άπτονται του τρόπου και της έντασης συμμετοχής των πολιτών στην διαμόρφωση των συλλογικών αποφάσεων.

Τα τελευταία χρόνια, ιδίως στον δυτικό κόσμο, καταγράφεται μια σημαντική στροφή, προς τη διεύρυνση της συμμετοχής του κοινού στη διαδικασία λήψης αποφάσεων, με στόχο τη συμπερίληψη των διαφορετικών οπτικών και προτεραιοτήτων των πολιτών και των ομάδων συμφερόντων (stakeholders) στη χάραξη πολιτικής και την ανάπτυξη και εφαρμογή σχεδίων, προγραμμάτων κ.λπ. Η συμμετοχή του κοινού στη διαδικασία λήψης αποφάσεων έχει μακριά διαδρομή ενώ έχει χρησιμοποιηθεί για την εξυπηρέτηση διαφορετικών στόχων ανάλογα με τα θεματικά πεδία στα οποία έχει βρει εφαρμογή.

Ήδη από το 2001, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή στη Λευκή Βίβλο για τη Διακυβέρνηση (2001) τονίζει την ανάγκη διεύρυνσής της δημόσιας συμμετοχής στην ευρωπαϊκή διακυβέρνηση, και καλεί για περισσότερη και ουσιαστικότερη συμμετοχή των πολιτών στην διαμόρφωση των αποφάσεων, επισημαίνοντας την ανάγκη για ισχυρότερη αλληλεπίδραση με περιφερειακές και τοπικές κυβερνήσεις και την Κοινωνία των Πολιτών.

Στόχος της ενότητας είναι η εξέταση των προκλήσεων της δημοκρατικής συμμετοχής στο πλαίσιο των σύγχρονων ζητημάτων που προκύπτουν από την εξέλιξη των νέων τεχνολογιών του συμμετοχικού ιστού. Πιο συγκεκριμένα, και διαμέσου της διάκρισης των εννοιών της αντιπροσωπευτικής και άμεσης δημοκρατίας, της αναλυτικής παρουσίασης των ειδών δημόσιας συμμετοχής και στοιχείων της ελληνικής εμπειρίας η ενότητα αποσκοπεί στην:

- κατανόηση των μορφών άμεσης δημόσιας συμμετοχής
- κατανόηση δομικών στοιχείων της συμμετοχικής διαδικασίας στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης
- κατανόηση των ειδών ηλεκτρονικής διαβούλευσης

- κατανόηση των καλών πρακτικών στην ελληνική εμπειρία
- κατανόηση των προκλήσεων σε περιβάλλοντα πληθοπορισμού
- αφομοίωση τεχνικών διαδικασιών και οργανωτικών βημάτων για τη σωστή διοργάνωση και διεξαγωγή συμμετοχικής ηλεκτρονικής διαβούλευσης
- καταγραφή ιδιαιτεροτήτων, ελλείψεων, προκλήσεων

7.2 Δημοκρατία και Συμμετοχικότητα

Η Δημοκρατία είναι η μορφή διακυβέρνησης όπου η εξουσία πηγάζει από το λαό. Η ετυμολογία της βρίσκεται στα συνθετικά «δήμος» (το σύνολο ή η συνέλευση των ανθρώπων που έχουν πολιτικά δικαιώματα) και «κράτος» (δύναμη, εξουσία, κυριαρχία). Ο όρος επινοήθηκε κατά τον πέμπτο αιώνα π.Χ., στην κλασική Ελλάδα, και χρησιμοποιήθηκε κατ' αντιδιαστολή με τη μοναρχία, την αριστοκρατία και την ολιγαρχία. Στη Δημοκρατία τα μέλη μιας πολιτικής κοινότητας αυτοκαθορίζονται πολιτικά. Η κυριαρχία θεωρείται ότι ενυπάρχει σε κάθε πολίτη. Συνεπώς οι πολίτες στη δημοκρατία «αυτοκαθορίζονται» διότι στο πρόσωπο καθενός συντρέχει τόσο η ιδιότητα του εξουσιάζοντος, η οποία κατεξοχήν εκδηλώνεται με το πολιτικό δικαίωμα του εκλέγειν και εκλέγεσθαι, όσο και η ιδιότητα του εξουσιαζομένου. Ωστόσο, ο πολιτικός αυτοκαθορισμός δεν σημαίνει σήμερα, στη συνταγματική, και άρα αντιπροσωπευτική, δημοκρατία, ταύτιση αρχόντων και αρχομένων, αλλά αντιπροσώπευση των τελευταίων από τους πρώτους.

Σε ευρωπαϊκό επίπεδο η συμμετοχική δημοκρατία αποτελεί πλέον αναπόσπαστο τμήμα του ευρωπαϊκού μοντέλου κοινωνίας. Η Συνθήκη της Λισαβόνας ορίζει την συμπληρωματικότητα μεταξύ αντιπροσωπευτικής και συμμετοχικής δημοκρατίας, με αναφορές στις δύο αυτές μορφές δημοκρατίας των άρθρων 10 και 11 αντίστοιχα. Επιπλέον, το άρθρο 10.3 ορίζει ότι «Κάθε πολίτης έχει το δικαίωμα να συμμετέχει στον δημοκρατικό βίο της Ένωσης» και ότι «Οι αποφάσεις λαμβάνονται όσο το δυνατόν πιο ανοικτά και εγγύτερα στους πολίτες».

7.3 Είδη Δημοκρατίας

Οι βασικοί πυλώνες της δημοκρατίας είναι η κυριαρχία του λαού, η ελευθερία, τα ανθρώπινα δικαιώματα και η ισότητα όλων των πολιτών. Σε γενικές γραμμές σημειώνονται δύο είδη της Δημοκρατίας :

α) Η Αντιπροσωπευτική Δημοκρατία., στην οποία η εξουσία της λήψης αποφάσεων ανατίθεται σε εκλεγμένους αντιπροσώπους. Σε αυτήν ανήκει ο σύγχρονος Κοινοβουλευτισμός (Παρλαμενταρισμός).

Β) Η Άμεση Δημοκρατία., στην οποία ο λαός αποφασίζει είτε άμεσα είτε μέσω δημοψηφισμάτων (π.χ. στην Ελβετία) περί των πολιτικών υποθέσεων.

Γ) Η ρευστή Δημοκρατία

7.3.1 Αντιπροσωπευτική Δημοκρατία

Αντιπροσωπευτικό θεωρείται το σύστημα που βασίζεται στο θεσμό της αντιπροσώπευσης. Η αντιπροσωπευτική δημοκρατία είναι το πολίτευμα όπου κυβερνούν οι αντιπρόσωποι του λαού. Ο λαός μπορεί και εκλέγει ανά τακτά χρονικά διαστήματα, αναλόγως με τον ακριβή τύπο του πολιτεύματος, πρόεδρο, πρωθυπουργό, βουλευτές κλπ. Οι αντιπρόσωποι μπορεί να ασκούν είτε την εκτελεστική, είτε τη νομοθετική εξουσία, είτε σε ειδικές περιπτώσεις πτυχές της δικαστικής εξουσίας. Οι εκλογές ανάδειξης αντιπροσώπων αποτελούν συνήθως την κύρια μέθοδο συμμετοχής των πολιτών στη λήψη αποφάσεων, σε αντιδιαστολή με την άμεση δημοκρατία.

Μεταξύ αντιπροσώπου και αντιπροσωπευόμενου πρέπει να υπάρχει μία «ουσιαστική σχέση». Πρέπει να υφίσταται ανταπόκριση, έστω και σε πολύ γενικές γραμμές, αντιλήψεων και συμφερόντων μεταξύ τους, ώστε η αντιπροσώπευση να βρίσκει πραγματικό αντίκρισμα στην αρχή της λαϊκής κυριαρχίας. Ο λαός με την ψήφο του εκφράζει τις γενικές γραμμές και τις κατευθύνσεις στα επιμέρους θέματα πολιτικής τις οποίες πρέπει να ακολουθήσουν οι αντιπρόσωποι, η βούληση των οποίων οφείλει να είναι σύμφωνη ή τουλάχιστον να μη αντίκειται προς την εκπεφρασμένη ήδη θέληση του λαού. Υπάρχουν διαφορετικοί τύποι αντιπροσωπευτικής δημοκρατίας, οι βασικότεροι εκ των οποίων παρουσιάζονται συνοπτικά παρακάτω.

Βασιλευόμενη Κοινοβουλευτική Δημοκρατία, η περίπτωση της Μ. Βρετανίας

Με τον όρο κοινοβουλευτικό σύστημα εννοείται όχι ένα σύστημα υπεροχής του κοινοβουλίου σε σχέση με τις άλλες εξουσίες αλλά ένα σύστημα ισορροπίας βουλής και κυβέρνησης. Η Μεγάλη Βρετανία είναι η μητέρα του νεότερου κοινοβουλευτισμού όπου ο Βασιλιάς παραμένει συμβολικά αρχηγός του κράτους ενώ ουσιαστικά είναι αποδυναμωμένος κατέχοντας μόνο τελετουργικού τύπου αρμοδιότητες. Ορισμένες από τις ιδιομορφίες της Βασιλευόμενης Κοινοβουλευτικής Δημοκρατίας της Μεγάλης Βρετανίας είναι:

- Τα όργανα του κράτους είναι ο βασιλιάς, η κυβέρνηση, η βουλή των κοινοτήτων και

η βουλή των λόρδων

- Η εκτελεστική εξουσία είναι δυαδική. Ο Βασιλιάς παραμένει αρχηγός του κράτους ενώ το Υπουργικό Συμβούλιο είναι υπό την προεδρία του Πρωθυπουργού
- Ο διορισμός του Πρωθυπουργού και των Υπουργών γίνεται από τη βουλή των κοινοτήτων
- Η κυβέρνηση λογοδοτεί στη βουλή της οποίας την εμπιστοσύνη οφείλει να έχει αλλιώς παραιτείται
- Το δικαίωμα της κυβέρνησης να προτείνει στη βασίλισσα τη διάλυση της βουλής των κοινοτήτων
- Ο *πλειοψηφικός κοινοβουλευτισμός* ως σύστημα κομματικής κυριαρχίας που μορφοποιεί την ενότητα της εξουσίας. Ο πρωθυπουργός όσο διατηρεί την εμπιστοσύνη της βουλής των κοινοτήτων είναι σαν “εκλεγμένος μονάρχης”
- Η ουσιαστική, όχι τυπική, συγχώνευση της νομοθετικής και εκτελεστικής εξουσίας εναποθέτει το ρόλο της άσκησης δημοκρατικού ελέγχου της εξουσίας στην αντιπολίτευση

Το Ημιπροεδρικό σύστημα και η περίπτωση της Γαλλίας

Το ημιπροεδρικό σύστημα ενώ διατηρεί τα πλέον χαρακτηριστικά στοιχεία του κοινοβουλευτισμού (δυαδισμός εκτελεστικής εξουσίας, εμπιστοσύνη της κυβέρνησης από τη Βουλή, δικαίωμα διάλυσης της βουλής από την κυβέρνηση) τα συνδυάζει με στοιχεία του προεδρικού συστήματος όπως είναι η άμεση εκλογή προέδρου ο οποίος ασκεί σημαντικές εξουσίες απολαμβάνοντας πολιτική αυτονομία. Στη Γαλλία που είναι η πλέον χαρακτηριστική περίπτωση ημιπροεδρικού συστήματος, ο Πρόεδρος:

- Εκλέγεται άμεσα από το λαό για 5 χρόνια (παλιότερα για 7)
- Είναι αρχηγός του κράτους, κατευθύνει την κυβέρνηση, ελέγχει τον Πρωθυπουργό και προϊστάται του Υπουργικού Συμβουλίου
- Έχει την ευθύνη της εξωτερικής πολιτικής και των ενόπλων δυνάμεων
- Εγγυάται την εύρυθμη λειτουργία των δημόσιων εξουσιών
- Μπορεί να προκηρύξει δημοψήφισμα
- Απευθύνεται στο Λαό με διαγγέλματα
- Είναι κοινοβουλευτικά ανεύθυνος

Το Προεδρικό σύστημα και η περίπτωση των ΗΠΑ

Οι ΗΠΑ διαθέτουν το παλιότερο γραπτό σύνταγμα και κυβερνώνται για περισσότερους από

δυο αιώνες με το προεδρικό σύστημα. Τα βασικά όργανα του κράτους είναι ο Πρόεδρος, το Κογκρέσο που αποτελείται από τη βουλή των αντιπροσώπων και τη γερουσία και το ανώτατο δικαστήριο. Τα βασικά χαρακτηριστικά του Αμερικανικού Προεδρικού συστήματος είναι:

- Η απόλυτη διάκριση των εξουσιών σε εκτελεστική, νομοθετική και δικαστική. Στις ΗΠΑ ο Πρόεδρος ενσαρκώνει την εκτελεστική εξουσία χωρίς να υπάρχει η διάκριση μεταξύ αρχηγού κράτους και επικεφαλής της κυβέρνησης όπως είδαμε προηγουμένως στον κοινοβουλευτισμό
- Ωστόσο υπάρχουν εξαιρέσεις στον παραπάνω κανόνα. Όπως το δικαίωμα του Προέδρου να απευθύνει μηνύματα στο Κογκρέσο και να ασκεί νομοθετική αρνησικυρία (veto) καθώς επίσης και το δικαίωμα της γερουσίας να εγκρίνει το διορισμό ανώτατων αξιωματούχων
- Ο Πρόεδρος και ο Αντιπρόεδρος εκλέγονται για τέσσερα χρόνια και έχουν δικαίωμα επανεκλογής για μια μόνο ακόμα θητεία
- Η εκλογή του Προέδρου τυπικά είναι έμμεση αφού αναδεικνύονται στο αξίωμα με τις ψήφους εκλεκτόρων οι οποίοι, ωστόσο, δεσμεύονται από την εντολή των εκλογέων τους
- Ο Πρόεδρος και οι υπουργοί δεν είναι μέλη του κοινοβουλίου, δεν συμμετέχουν στις συνεδριάσεις του και συνεπώς δεν έχουν κοινοβουλευτική ευθύνη αλλά ούτε το δικαίωμα να το διαλύσουν
- Ο Πρόεδρος των ΗΠΑ αν και ισχυρότερος από τον μέσο Πρωθυπουργό στο κοινοβουλευτικό σύστημα δεν μπορεί πάντα να επιβάλει την ψήφιση νόμων.

Η προεδρευόμενη Κοινοβουλευτική Δημοκρατία, η περίπτωση της Ελλάδας

Το πολίτευμα της Ελλάδας είναι προεδρευόμενη κοινοβουλευτική δημοκρατία. Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας είναι αρχηγός του κράτους και ρυθμιστής του πολιτεύματος.

Τα βασικά χαρακτηριστικά της Γ Ελληνικής Δημοκρατίας είναι:

- Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας και η Κυβέρνηση ασκούν την εκτελεστική εξουσία
- Η Βουλή και ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας ασκούν τη νομοθετική εξουσία
- Τα Δικαστήρια ασκούν τη δικαστική εξουσία

Ωστόσο λόγω της διασταύρωσης των εξουσιών:

- Η Βουλή, αν και είναι το νομοθετικό σώμα, ασκεί οίονει δικαστική αρμοδιότητα μέσα από τη διαδικασία σύστασης εξεταστικής και προανακριτικής επιτροπής

- Ο Πρόεδρος αν και όργανο της εκτελεστικής εξουσίας, έχει και νομοθετικές αρμοδιότητες (άρθρα 43, 44 και 48 του Συντάγματος)
- Η κυβέρνηση αν και όργανο της εκτελεστικής εξουσίας έχει και νομοθετικές αρμοδιότητες πρότασης νόμων όπως και η Βουλή (άρθρο 73 του Συντάγματος)

Κομβικό σημείο τομής για το πολιτικό σύστημα της Ελλάδας είναι η αναθεώρηση του Συντάγματος το 1986 όπου καταργήθηκαν διατάξεις του συντάγματος του 1975 που έδιναν στον Πρόεδρο της Δημοκρατίας «υπερεξουσίες» όπως ο διορισμός και η παύση της κυβέρνησης, η διάλυση της βουλής αν αυτή καταψήφιζε δυο κυβερνήσεις, το δικαίωμα προκήρυξης δημοψηφίσματος για κρίσιμο εθνικό θέμα χωρίς τη συναίνεση της κυβέρνησης. Το σημερινό σύστημα που αποκαλείται συχνά ως Πρωθυπουργοκεντρικό έχει τα εξής χαρακτηριστικά αναφορικά με τις αρμοδιότητες του πρωθυπουργού που έχει την εξουσία:

- Συντονισμού της εφαρμογής του κυβερνητικού έργου
- Επίλυσης διαφορών μεταξύ υπουργών
- Εκπροσώπησης της κυβέρνησης και προεδρίας του Υπουργικού Συμβουλίου
- Επίβλεψης της εφαρμογής των νόμων από τη δημόσια διοίκηση και διασφάλιση ότι λειτουργεί σε όφελος των πολιτών

7.3.2 Η Άμεση Δημοκρατία

Η ιδέα της άμεσης δημοκρατίας πηγάζει από την αρχαία Αθήνα και συγκεκριμένα τον 5^ο αιώνα π.χ στην Αθηναϊκή Δημοκρατία με την Εκκλησία του Δήμου που περιλάμβανε μη αιρετά μέλη καθώς συμμετείχαν οι έχοντες πολιτικά δικαιώματα, δηλαδή οι άνδρες (αποκλεισμός γυναικών και δούλων). Οι αποφάσεις λαμβάνονταν μετά την ακρόαση λόγων πειθούς στην Πνύκα με ανάταση των χεριών.

Στις μέρες μας το παράδειγμα της Ελβετίας είναι το πλέον χαρακτηριστικό για την εξέταση της εφαρμογής της άμεσης Δημοκρατίας στα σύγχρονα κράτη. Μάλιστα άμεση δημοκρατία είναι το κλειδί στη σταθερότητα του Ελβετικού πολιτικού συστήματος. Βασικά χαρακτηριστικά του Ελβετικού μοντέλου είναι τα εξής :

- Ο Λαός έχει δικαίωμα αρνησικυρίας (veto) σε ψηφισμένους νόμους αν συγκεντρωθούν 50.000 υπογραφές που ζητούν δημοψήφισμα. Κατά μέσο όρο 12 τέτοια δημοψηφίσματα γίνονται το χρόνο
- Μεγάλη συχνότητα δημοψηφισμάτων. Υποχρεωτικά για την αναθεώρηση του Συντάγματος. Προαιρετικά για Νόμους
- Δημοψηφίσματα στα Καντόνια. Σε θέματα προϋπολογισμού και τοπικής νομοθεσίας

- Ο θεσμός της Λαϊκής πρωτοβουλίας. Σε περίπτωση που 100.000 πολίτες ζητούν αλλαγή Συντάγματος. Η Βουλή υποχρεούται να συζητήσει και να προτείνει αλλαγές. Οι πολίτες με δημοψήφισμα είτε δέχονται ή απορρίπτουν τις αλλαγές.

Στοιχεία Άμεσης Δημοκρατίας στην Ελλάδα

Η Ελλάδα, όπως έχει αναφερθεί, υπάγεται στα αντιπροσωπευτικά κοινοβουλευτικά συστήματα όπου ο Λαός συμμετέχει κυρίως διαμέσου της εκλογής αντιπροσώπων στο εθνικό κοινοβούλιο κάθε 4 χρόνια και στην ευρωβουλή και την τοπική αυτοδιοίκηση κάθε 5 χρόνια με άμεση καθολική ψηφοφορία. Ωστόσο το δημοψήφισμα ως δυνατότητα παραμένει συνταγματικά κατοχυρωμένο¹ αν και στην 44χρονη πορεία της Ελληνικής Δημοκρατίας έχει χρησιμοποιηθεί μόλις δυο φορές, το 1974 για το πολιτειακό ζήτημα της επιλογής ανάμεσα σε βασιλευόμενη και αβασίλευτη δημοκρατία και το 2015 για το σχέδιο συμφωνίας της κυβέρνησης με τους διεθνείς θεσμούς.

Πιο συγκεκριμένα, ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας προκηρύσσει με διάταγμα δημοψήφισμα:

1. Για κρίσιμο εθνικό θέμα ύστερα από απόφαση της απόλυτης πλειοψηφίας του όλου αριθμού των βουλευτών, που λαμβάνεται με πρόταση του Υπουργικού Συμβουλίου
2. Για ψηφισμένα νομοσχέδια που ρυθμίζουν σοβαρά κοινωνικά ζητήματα, εκτός από τα δημοσιονομικά, εφόσον αυτό αποφασιστεί από τα τρία πέμπτα του συνόλου των βουλευτών, ύστερα από πρόταση των δύο πέμπτων του συνόλου των βουλευτών

7.3.3 Η ρευστή Δημοκρατία (Liquid Democracy)

Η ρευστή δημοκρατία είναι μια νέα μορφή συλλογικής λήψης αποφάσεων που δίνει στους ψηφοφόρους πλήρη έλεγχο. Οι ψηφοφόροι μπορούν είτε να ψηφίσουν απευθείας σε θέματα όπως στην άμεση δημοκρατία, είτε να μεταβιβάσουν την ψήφο τους σε αντιπροσώπους που ψηφίζουν εκ μέρους τους. Η αντιπροσώπευση μπορεί να αποδοθεί για συγκεκριμένη θεματική περιοχή, πράγμα που σημαίνει ότι οι ψηφοφόροι μπορούν να μεταβιβάσουν την ψήφο τους σε διαφορετικούς εμπειρογνώμονες για διαφορετικά θέματα. Κάτι τέτοιο έρχεται σε αντίθεση με την άμεση δημοκρατία, όπου οι συμμετέχοντες καλούνται να ψηφίσουν προσωπικά για όλα τα θέματα καθώς επίσης και με την αντιπροσωπευτική δημοκρατία, όπου

¹ Πιο συγκεκριμένα, ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας προκηρύσσει με διάταγμα δημοψήφισμα: ι) Για κρίσιμο εθνικό θέμα ύστερα από απόφαση της απόλυτης πλειοψηφίας του όλου αριθμού των βουλευτών, που λαμβάνεται με πρόταση του Υπουργικού Συμβουλίου και ιι) Για ψηφισμένα νομοσχέδια που ρυθμίζουν σοβαρά κοινωνικά ζητήματα, εκτός από τα δημοσιονομικά, εφόσον αυτό αποφασιστεί από τα τρία πέμπτα του συνόλου των βουλευτών, ύστερα από πρόταση των δύο πέμπτων του συνόλου των βουλευτών.

οι συμμετέχοντες ψηφίζουν εκπροσώπους μία φορά σε έναν συγκεκριμένο εκλογικό κύκλο και στη συνέχεια.

Στη ρευστή δημοκρατία οι άνθρωποι μπορούν να αλλάξουν τον ένα εκπρόσωπο με κάποιον άλλο σε πραγματικό χρόνο. Αυτό θέτει την απαίτηση οι αντιπρόσωποι να συμπεριφέρονται σωστά και να επικοινωνούν με το εκλεκτορικό σώμα συνεχώς και όχι μόνο στις προεκλογικές περιόδους, και επομένως απαιτεί την ύπαρξη της τεχνολογίας, της πληροφορικής και των επικοινωνιών.

7.4 Το φάσμα Δημόσιας Συμμετοχής

Η έννοια της συμμετοχής είναι ένας ευρύς αλλά και σύνθετος όρος, ο οποίος επιδέχεται διαφορετικές ερμηνείες και μεθοδολογικές προσεγγίσεις, ενώ μπορεί να αφορά ένα ευρύ φάσμα εμπλοκής στα κοινά, από την ισοτιμία των πολιτών στον καθορισμό της ατζέντας πολιτικής, έως την υποβολή προτάσεων πολιτικής και την διαμόρφωση του πλαισίου του πολιτικού διαλόγου.

Ένας γενικός ορισμός δίνεται από τους Zwirner και Berger (2008), κατά τον οποίο η συμμετοχή αναφέρεται στην εμπλοκή κοινού και ομάδων συμφερόντων στη διαδικασία λήψης, με σκοπό να επηρεάσουν μια απόφαση ή την ίδια τη διαδικασία λήψης αποφάσεων.

Ένας άλλος ορισμός, ορίζει την (ενεργό) συμμετοχή ως «τη σχέση που στηρίζεται στη συνεργασία με την Κυβέρνηση στην οποία οι πολίτες συμμετέχουν ενεργά στον καθορισμό των διαδικασιών και του περιεχομένου των υπό διαμόρφωση πολιτικών» .

Σύμφωνα με τον OECD η συμμετοχή διακρίνεται σε επίπεδα όπως φαίνεται στο παρακάτω σχήμα:

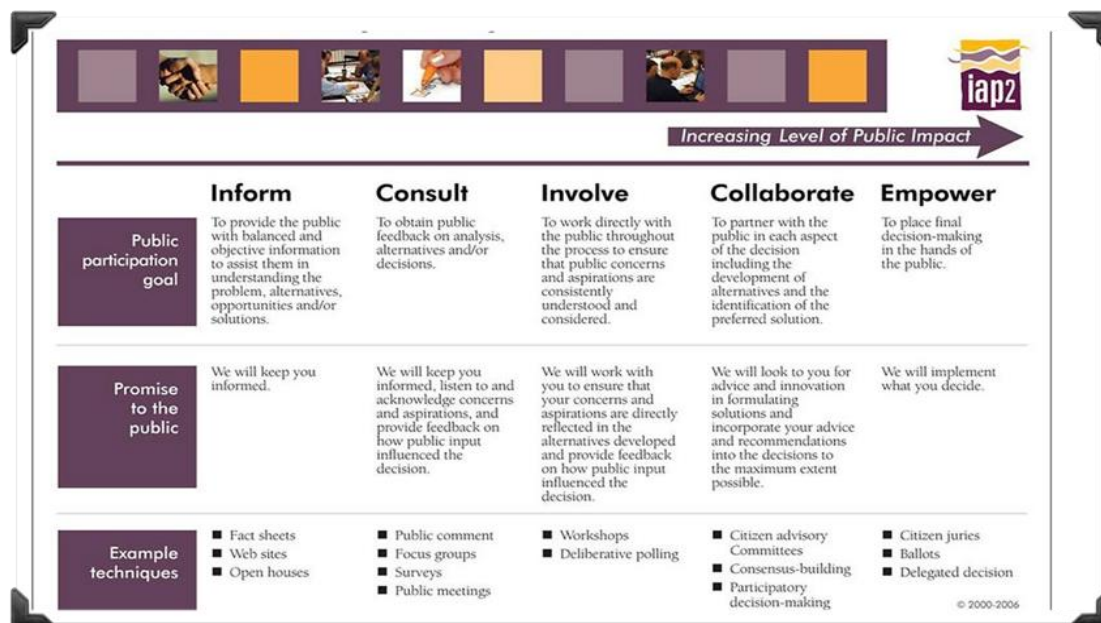
Εικόνα 1: Επίπεδα Δημόσιας Συμμετοχής

Σύμφωνα με το Διεθνή Οργανισμό για τη Δημόσια Συμμετοχή –International Association for Public Participation (www.iap2.org), ορίζεται το πλαίσιο της δημόσιας συμμετοχής και δράσης όλων των εμπλεκόμενων και προσδιορίζεται ως «φάσμα δημόσιας συμμετοχής».

Το φάσμα δημόσιας συμμετοχής είναι μια διαβαθμισμένη τυπολογία των ειδών δημόσιας συμμετοχής ανάλογα με τον βαθμό εμπλοκής του κοινού, τα μέσα που χρησιμοποιούνται και εν τέλει το αν και κατά πόσο η συμμετοχή των πολιτών μέσα από την κατάθεση σχολίων, προτάσεων κι απόψεων επηρεάζει ουσιαστικά την τελική διαμόρφωση και λήψη της απόφασης.

Στο παρακάτω εικόνα αποτύπωσης του φάσματος δημόσιας συμμετοχής παρατηρούμε ότι όσο κινούμαστε από τα αριστερά προς τα δεξιά τόσο ανεβαίνουν οι οργανωτικές απαιτήσεις και οι προκλήσεις ενδυνάμωσης του κοινού με την μεταβίβαση ουσιαστικής εξουσιοδότησης και αρμοδιότητας διαμόρφωσης αποφάσεων.

Εικόνα 2: Το φάσμα δημόσιας συμμετοχής Πηγή: www.iap2.org

Αναλυτικά τα 5 επίπεδα του φάσματος δημόσιας συμμετοχής είναι:

Επίπεδο 1: Πληροφόρηση (inform)

Στο επίπεδο της πληροφόρησης δεν παρέχεται στην πραγματικότητα η ευκαιρία για συμμετοχή του κοινού, αλλά του δίνονται οι πληροφορίες που χρειάζονται για να κατανοήσει

τη διαδικασία λήψης αποφάσεων. Όταν διεξάγεται η πληροφόρηση σχετικά με τη συμμετοχή του κοινού, είναι σημαντικό να αναγνωρίσει κανείς ότι δεν προσπαθεί να πείσει ή να χειραγωγήσει το κοινό με οποιονδήποτε τρόπο. Ως εκ τούτου, στο επίπεδο της πληροφόρησης διαφέρει από μια εκστρατεία δημοσίων σχέσεων. Αντίθετα, το επίπεδο της πληροφόρησης για τη συμμετοχή του κοινού απαιτεί από τον εκάστοτε οργανισμό (ή την κυβέρνηση γενικότερα) να λειτουργήσει ως έντιμος διαμεσολαβητής, δίνοντας στο κοινό αυτό που χρειάζεται για να κατανοήσει πλήρως το σχέδιο και την απόφαση και να καταλήξει στα συμπεράσματά του ως προς την καταλληλότητα και την επάρκεια της απόφασης. Ο στόχος συμμετοχής του κοινού στο επίπεδο της πληροφόρησης είναι να ενημερώνεται το κοινό.

Επίπεδο 2: Συμβουλή-διαβούλευση (consult)

Το επίπεδο της συμβουλής – διαβούλευσης είναι η βασική ελάχιστη ευκαιρία δημόσιας συμβολής σε μια απόφαση. Συμβουλή απλά σημαίνει να ρωτηθεί το κοινό. Δεν υπάρχει πρόσκληση για οποιονδήποτε τρόπο συνεργασίας. Ο οργανισμός απλώς ζητά από το κοινό τη γνώμη του και θεωρεί την εισροή που λαμβάνει ως συμβολή στη διαδικασία λήψης αποφάσεων. Κατά τη συμμετοχή- διαβούλευση, οι οργανισμοί ζητούν γενικά εισροή σε καθορισμένα σημεία της διαδικασίας και δεν παρέχουν συνεχή ευκαιρία για εισροή προτάσεων. Ο στόχος της συμμετοχής του κοινού σε επίπεδο διαβούλευσης είναι να συγκεντρωθούν και να ληφθούν υπόψη οι απόψεις που εκφράζονται κατά τη διαδικασία της δημόσιας συμμετοχής

Επίπεδο 3: Εμπλοκή (Involve)

Το επίπεδο της εμπλοκής του κοινού είναι κάτι περισσότερο από μια συμβουλή. Το κοινό καλείται στη διαδικασία, συνήθως από την αρχή, και έχει πολλαπλές, αν όχι συνεχείς ευκαιρίες για ενεργή συμμετοχή στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων. Ωστόσο, ο οργανισμός εξακολουθεί να είναι ο υπεύθυνος για τη λήψη αποφάσεων και δεν υπάρχει προσδοκία οικοδόμησης συναίνεσης ή παροχής στο κοινό οποιασδήποτε επιρροής υψηλού επιπέδου στην απόφαση. Ο στόχος της συμμετοχής σε αυτό το επίπεδο είναι ο οργανισμός να εργαστεί άμεσα με το κοινό και να εξετάσει τη συμβολή του σε όλη τη διαδικασία λήψης αποφάσεων. Η δέσμευση της διοίκησης είναι ότι το κοινό θα έχει πρόσβαση στη διαδικασία λήψης αποφάσεων και στους υπεύθυνους και θα έχει την ευκαιρία να συμβάλει κατά τη διάρκεια της διαδικασίας καθώς και να λάβει ανατροφοδότηση σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο η συμβολή τους βοήθησε και επηρέασε την τελική απόφαση.

Επίπεδο 4: Συνεργασία (Collaborate)

Το επίπεδο συνεργατικής συμμετοχής του κοινού περιλαμβάνει όλα τα στοιχεία της συμμετοχής. Το κοινό ασχολείται άμεσα με τη λήψη αποφάσεων. Η συνεργασία συχνά περιλαμβάνει τη ρητή προσπάθεια οικοδόμησης συναίνεσης. Εντούτοις, κατά τη συμμετοχή, ο οργανισμός εξακολουθεί να είναι ο τελικός υπεύθυνος λήψης αποφάσεων. Ο βαθμός στον οποίο θα επιδιωχθεί η επίτευξη συναίνεσης και ο βαθμός που επιθυμεί ο οργανισμός να διαμοιράσει την τελική εξουσία λήψης αποφάσεων, θα πρέπει να καταστεί σαφής. Τελικά, ο οργανισμός θα λάβει όλα τα εισερχόμενα δεδομένα από τη συνεργατική συμμετοχή του κοινού και θα λάβει την απόφαση. Η διεξαγωγή ενός προγράμματος συμμετοχικής συνεργασίας είναι χρονοβόρα και έντονη σε πόρους. Ο στόχος της συμμετοχής του κοινού σε επίπεδο συνεργασίας είναι να σχεδιάσει μια διαδικασία που θα επιτρέπει την αποτελεσματική συνεργασία με το κοινό σε όλα τα στάδια λήψης της απόφασης. Η δέσμευση της διοίκησης είναι ότι το κοινό θα συμμετάσχει σε όλες τις βασικές δραστηριότητες και αποφάσεις, και η συμβολή του θα ενσωματωθεί στο μέγιστο δυνατό βαθμό. Η συναίνεση δεν αναζητείται πάντα στο επίπεδο της συνεργασίας. Ο βαθμός στον οποίο θα επιδιωχθεί η συναίνεση πρέπει να διευκρινιστεί εξαρχής με σαφήνεια

Επίπεδο 5: Εξουσιοδότηση (Empower)

Στο επίπεδο της εξουσιοδότησης, οι οργανισμοί παρέχουν στο κοινό την ευκαιρία να λάβει το ίδιο αποφάσεις. Οι πιο κοινές δραστηριότητες σε αυτό το επίπεδο είναι η δημόσια ψηφοφορία ή οι ψηφοφορίες. Σε γενικές γραμμές, οι οργανισμοί σπάνια μεταβιβάζουν την εξουσία λήψης αποφάσεων στο κοινό και η δημιουργία δίκαιης, νόμιμης και περιεκτικής διαδικασίας εξουσιοδότησης πέρα από τη βασική ψηφοφορία είναι περίπλοκη και δύσκολη. Η ψηφοφορία από μόνη της συχνά αποτυγχάνει να δημιουργήσει το επίπεδο γνώσης του κοινού και το ευρύ φάσμα δημόσιας κατάθεσης προτάσεων και ανταλλαγής απόψεων που απαιτούνται για την ουσιαστική συμμετοχή του κοινού. Ο στόχος της συμμετοχής του κοινού στο επίπεδο της εξουσιοδότησης είναι να δημιουργηθεί ένα πρόγραμμα που θα επιτρέπει στο κοινό να λάβει τεκμηριωμένη απόφαση. Η υπόσχεση είναι ότι ο οργανισμός θα εφαρμόσει αυτό που αποφασίζει το κοινό.

Σε κάθε επίπεδο συμμετοχής είναι προφανές ότι διαφοροποιούνται οι διαδικασίες αλλά και οι τεχνολογικές απαιτήσεις για την υποστήριξη.

Ηλεκτρονική συμμετοχή

Ο όρος ηλεκτρονική συμμετοχή περιγράφει τις προσπάθειες για διεύρυνση και εμπάθυνση της πολιτικής συμμετοχής καθιστώντας ικανή αφενός την διασύνδεση των πολιτών μεταξύ τους και αφετέρου τη διασύνδεση των πολιτών με τους εκλεγμένους αντιπροσώπους και κυβερνήσεις χρησιμοποιώντας τις Τεχνολογίες Πληροφορικής και Επικοινωνιών.

Είδη ηλεκτρονικής συμμετοχής :

- *Διαβουλευτική Δημοσκόπηση*
Επιλέγεται τυχαίο αλλά αντιπροσωπευτικό δείγμα πολιτών. Γίνεται συζήτηση όπου παρουσιάζονται όλες οι απόψεις με συνδρομή ειδικών. Η διαδικασία μεταδίδεται online και μέσω και ΜΜΕ. Καταγράφεται η άποψη πριν και μετά τη διαβούλευση.
- *Ερωτηματολόγια (e-surveys)*
Δημιουργία δομημένων ερωτηματολογίων ανά θέμα από ειδικούς. Δυνατότητα συμμετοχής από όλους επώνυμα ή ανώνυμα.
- *Μικρές online ομάδες συζήτησης (group forums)*
Πρόσκληση σε όλους να δηλώσουν ενδιαφέρον, δημιουργία πολλών μικρών ομάδων (100 ομάδες των 30 ατόμων) επώνυμη συμμετοχή, συζήτηση εντός των ομάδων με κεντρική παροχή υποστηρικτικού υλικού.
- *Δημοψηφίσματα*
Καθορισμός ατζέντας θεμάτων με ψηφοφορία. Επιλογή πολιτικών με βάση προκαθορισμένες επιλογές.
- *Συλλογή υπογραφών*
Καθορισμός θεμάτων από τους πολίτες προς συλλογή υπογραφών. Επώνυμη ή ανώνυμη συμμετοχή. Αξιολόγηση των αιτημάτων με ικανοποιητικό αριθμό υπογραφών από ειδικούς.

7.5 Ηλεκτρονικά συστήματα συμμετοχής και ηλεκτρονική ψηφοφορία

Στο φυσικό κόσμο η ελεύθερη συμμετοχή του πολίτη στις εκλογικές διαδικασίες είναι συνταγματικά κατοχυρωμένη μέσα από τις αρχές που διέπουν την ψήφο και την ψηφοφορία. Η ψηφοφορία είναι άμεση, δηλαδή δεν μεσολαβεί άλλη βούληση πέραν εκείνης του εκλογέα όταν επιλέγει τι θα ψηφίσει, είναι καθολική που σημαίνει ότι δικαίωμα ψήφου όλοι οι πολίτες που έχουν το δικαίωμα του εκλέγειν, και είναι μυστική.

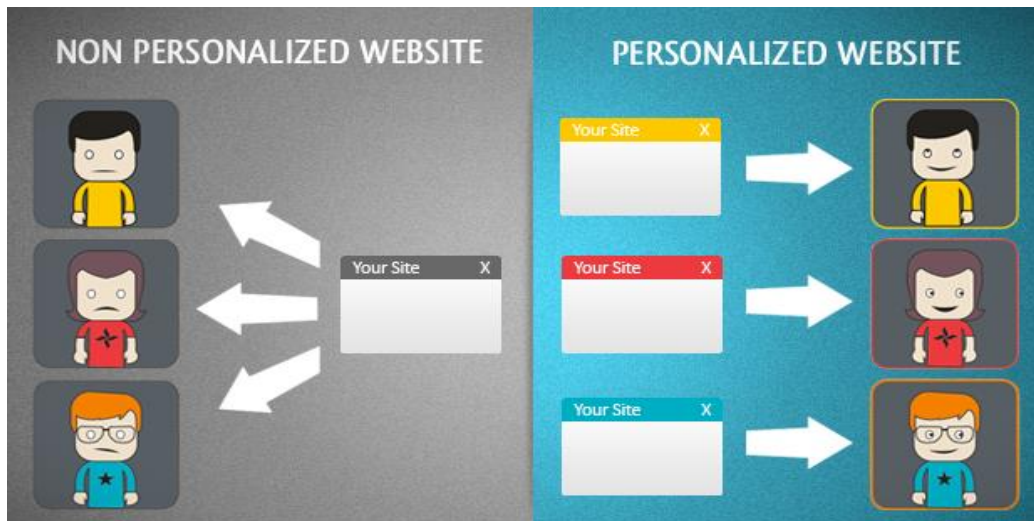
Στα ηλεκτρονικά συστήματα συμμετοχής τα πράγματα, ακόμα, δεν είναι τόσο διευθετημένα. Το μεγαλύτερο ίσως δίλημμα όταν διαμορφώνεται μια πλατφόρμα ηλεκτρονικής συμμετοχής είναι πως προστατεύεται καλύτερα η ελεύθερη βούληση των συμμετεχόντων. Μια σχολή σκέψης προβάλλει την πιστοποίηση της πραγματικής του ταυτότητας ως την ενδεδειγμένη λύση. Μια δεύτερη προσέγγιση είναι η ανοχή στην ανωνυμία ή την ψευδώνυμη συμμετοχή καθώς θεωρείται ότι αυτή είναι που εγγυάται καλύτερα την ελευθερία έκφρασης ιδεών που υπό καθεστώς επωνυμίας θα ήταν δύσκολο να εκφραστούν λόγω καταναγκασμών όπως η επαγγελματική θέση, η οικογενειακή κατάσταση, ο σεξουαλικός προσανατολισμός κλπ.

Εάν στην περίπτωση της έκφρασης γνώμης σε ένα πλαίσιο ηλεκτρονικού συμμετοχικού διαλόγου η ανοχή στη μη πιστοποιημένη συμμετοχή έχει θέση, αυτό δεν ισχύει στην ηλεκτρονική ψηφοφορία η οποία αν και τεχνικά δυνατή απέχει ακόμα αρκετά από το να αντικαταστήσει γενικευμένα την παραδοσιακή κάλπη για λόγους ασφαλείας.

7.5.1 Δομικές παράμετροι της συμμετοχής στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Το φαινόμενο filter bubble

Είθισται να αναφέρεται ότι τα κοινωνικά δίκτυα ενδυναμώνουν τη δημοκρατική έκφραση των πολλών, ότι προωθούν τη συμμετοχή και την χωρίς ιστορικό προηγούμενο ανταλλαγή απόψεων μέσα σε ένα καθεστώς πλουραλισμού και διαφορετικότητας. Είναι όμως στα αλήθεια τόσο γραμμική η σχέση μεταξύ των μέσων κοινωνικής δικτύωσης και της αποτελεσματικής δημόσιας συμμετοχής; Τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης είναι σχεδιασμένα για να προωθούν την αναβάθμιση της δημοκρατίας σε μια εξελιγμένη άμεση μορφή συμμετοχής ή μήπως η πρώτιστη αποστολή τους είναι η μεγιστοποίηση των κερδών των μεγαλομετόχων τους μέσα από τις διαφημίσεις που καθημερινά συναντούν οι χρήστες σε αυτά; Τα παραπάνω ερωτήματα αξίζουν τον προβληματισμό όλων. Για παράδειγμα η ροή

των δημοσιεύσεων που στο χρονολόγιο ενός χρήστη στο Facebook δεν είναι ούτε ουδέτερη ούτε αθώα. Για αυτό ευθύνεται ο αλγόριθμος αλλά και η συμπεριφορά του χρήστη. Οι δημοσιεύσεις που υπάρχουν στο facebook ρυθμίζονται από τις προτιμήσεις του χρήστη. Το facebook καταγράφει κάθε ενέργεια της διάδρασης ενός χρήστη με σελίδες φίλων, ομάδων, εταιριών και ανάλογα παρουσιάζει το περιεχόμενο στις οθόνες. Η αλγοριθμική επεξεργασία γίνεται αδιόρατα αλλά καθορίζεται σαφώς από το βαθμό ανοχής ή δυσανεξίας καθενός στη διαφορετική άποψη. Αυτό είναι το φαινόμενο του filter bubble που οδηγεί με τη σειρά του στο φαινόμενο του digital echo chamber που πρακτικά σημαίνει ότι οι χρήστες τείνουν ολοένα και περισσότερο να συναντούν στα κοινωνικά δίκτυα απόψεις με τις οποίες περισσότερο ή λιγότερο αντηχούν τις δικές τους. Το διαδίκτυο γίνεται όλο και περισσότερο προσωποποιημένο ανάλογα με τις προτιμήσεις του καθενός κάτι που σημαίνει ότι εξορισμού μειώνονται δραματικά οι πιθανότητες να εκτεθεί ένας χρήστης σε διαφορετική ποικιλία απόψεων από αυτές που ήδη έχει. Το διαδίκτυα των χρηστών διαφέρουν. Για παράδειγμα σε ένα γρήγορο τεστ ενός χρήστη με ένα φίλο του εάν αναζητηθούν οι ίδιες λέξεις κλειδιά και συγκριθούν τα αποτελέσματα της πρώτης σελίδας με αυτά ενός άλλου χρήστη θα διαφέρουν. Ακόμα κι αν αποσυνδεθεί ο χρήστης από το Gmail, το Google χρησιμοποιεί 57 ενδείξεις για να καθορίσει το αποτέλεσμα της αναζήτησης χωρίς να μπορεί να το ελέγξει ο χρήστης.

Εικόνα 3: Το προσωποποιημένο διαδίκτυο

Στο προσωποποιημένο διαδίκτυο (βλέπε παραπάνω σχήμα) καθένας βλέπει μια έκδοση ενός site ειδικά διαμορφωμένη σύμφωνα με τις προτιμήσεις του.

Πόσο ωφελεί το προσωποποιημένο διαδίκτυο την δημοκρατική ανταλλαγή απόψεων όπου θεωρητικά για να διαμορφώσει ενημερωμένη άποψη ο πολίτης θα πρέπει να μπορεί να συναντά απόψεις που διαφέρουν από τα δικά του προκατασκευασμένα σχήματα αντίληψης;

Ο πρόεδρος της Google μάλιστα αναφέρει ότι, «Οι άνθρωποι δύσκολα θα καταναλώσουν ή θα παρακολουθήσουν κάτι που δεν είναι με κάποιο τρόπο προσαρμοσμένο σε αυτούς».

7.6 Η Ελληνική εμπειρία Δημόσιας συμμετοχής

Τις τελευταίες δύο δεκαετίες, παρατηρείται διάχυση των διαδικασιών διαβούλευσης τόσο στις δυτικές κοινωνίες όσο και στο πλαίσιο διακρατικών και διεθνών οργανισμών. Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, η ιδέα της διαβούλευσης μπορεί να αναγνωριστεί σε διατάξεις που αφορούν την ατζέντα για την καλή νομοθέτηση². Στην Ελλάδα η διαβούλευση εισάγεται το 2009, με τη δημιουργία της δικτυακής πλατφόρμας της δημόσιας ηλεκτρονικής διαβούλευσης του www.opengov.gr, η οποία συνιστά την πρώτη συντονισμένη προσπάθεια διάχυσης συμμετοχικών διαδικασιών στον τρόπο λήψης αποφάσεων.

7.6.1 Η έννοια της συμμετοχικής διαβούλευσης στην Ελλάδα

Όπως αναφέρθηκε η κυβέρνηση προτείνει νόμους τους οποίους η Βουλή συζητά και ψηφίζει. Πρόσφατα και ιδίως μετά το 2009, με την ανάπτυξη των ανοικτών συμμετοχικών μέσων διαμόρφωσης πολιτικής και αποφάσεων και συγκεκριμένα του opengov.gr, στην θεσμική διαδικασία λήψης αποφάσεων, προστέθηκε και η δυνατότητα διαβούλευσης με συμμετοχή του πολίτη. Η διαδικασία αυτή προβλέπεται από το συνδυασμό του άρθρου 85 παράγραφος 3 του Κανονισμού της Βουλής και το νόμο για την ρυθμιστική διακυβέρνηση και την καλή νομοθέτηση 4048/2012.

Πιο συγκεκριμένα ο Κανονισμός της Βουλής στο άρθρο 85 «Κατάθεση και περιεχόμενο νομοσχεδίων και προτάσεων νόμων» στην παράγραφο 3 ορίζει ότι:

“Τα νομοσχέδια και οι προτάσεις νόμων συνοδεύονται υποχρεωτικώς από αιτιολογική έκθεση, που πρέπει να περιέχει τους λόγους και τους σκοπούς των προτεινόμενων ρυθμίσεων, καθώς και ολόκληρο το κείμενο των διατάξεων που αναφέρεται στο νομοσχέδιο ή την πρόταση νόμου. Τα νομοσχέδια συνοδεύονται, επίσης, υποχρεωτικά, από έκθεση αξιολόγησης των συνεπειών της ρύθμισης και από έκθεση επί της δημόσιας διαβούλευσης που έχει προηγηθεί της κατάθεσής τους. Έκθεση αξιολόγησης και έκθεση δημόσιας διαβούλευσης δεν απαιτούνται εάν το νομοσχέδιο emπίπτει στο πεδίο εφαρμογής των ειδικών νομοθετικών διαδικασιών των

² https://ec.europa.eu/info/law/law-making-process/planning-and-proposing-law/better-regulation-why-and-how_en

άρθρων 111–112 και 114–123 ή εάν το νομοσχέδιο έχει χαρακτηριστεί από την Κυβέρνηση κατεπείγον. Στην τελευταία περίπτωση απαιτείται να συνοδεύεται από συνοπτική έκθεση αξιολόγησης”.

Ο νόμος για τη ρυθμιστική διακυβέρνηση 4048/2012 αντιμετωπίζει τη διαβούλευση ως μέσο καλής νομοθέτησης και με την παράγραφο 6 κατοχυρώνει θεσμικά την λειτουργία της ηλεκτρονικής πλατφόρμας άμεσης συμμετοχικής διαβούλευσης του opengon.gr ορίζοντας μάλιστα συγκεκριμένη διαδικασία και μέθοδο.

Άρθρο 6 Διαβούλευση

1. Η διαβούλευση επιτυγχάνεται με τη δημοσιοποίηση, με πρόσφορα μέσα, της σχεδιαζόμενης ρύθμισης, με σκοπό την έγκαιρη ενημέρωση και συμμετοχή σε αυτήν των πολιτών, κοινωνικών φορέων και κάθε ενδιαφερομένου. Υπόχρεος για την κίνηση της διαδικασίας διαβούλευσης είναι ο έχων τη νομοθετική πρωτοβουλία Υπουργός.
2. Η διαβούλευση επί των νομοσχεδίων γίνεται και μέσω του δικτυακού τόπου www.opengon.gr, οπότε ολοκληρώνεται σε δύο φάσεις, οι οποίες μπορούν να λαμβάνουν χώρα ταυτόχρονα: α) Η πρώτη φάση της διαβούλευσης διαρκεί τουλάχιστον δύο (2) εβδομάδες. Αντικείμενο της διαβούλευσης είναι η ενημέρωση και η παροχή δυνατότητας σχολιασμού σχετικά με το στόχο και το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα της σχεδιαζόμενης ρύθμισης, οι εναλλακτικές επιλογές, το κόστος, τα οφέλη και οι διακινδυνεύσεις που ενδέχεται να προκύψουν από αυτήν. Β) Η δεύτερη φάση διαρκεί τουλάχιστον τρεις (3) εβδομάδες. Κατά τη δεύτερη φάση της διαβούλευσης αναρτάται στο δικτυακό τόπο προσχέδιο των διατάξεων του νομοσχεδίου και παρέχεται η δυνατότητα κατ' άρθρον σχολιασμού. Στην περίπτωση κατά την οποία υπάρχει έτοιμο σχέδιο διατάξεων, η πρώτη φάση παραλείπεται με πρωτοβουλία του οικείου Υπουργού και η δεύτερη φάση επιμηκύνεται κατά μία εβδομάδα.
3. Η διαβούλευση μπορεί να διακοπεί, καθώς και να συντμηθεί ή να επιμηκυνθεί ο χρόνος της, με πρωτοβουλία του οικείου Υπουργού για επαρκώς τεκμηριωμένους λόγους, οι οποίοι αναφέρονται στην έκθεση επί της δημόσιας διαβούλευσης που συνοδεύει τη ρύθμιση.
4. Το Γραφείο Νομοθετικής Πρωτοβουλίας του οικείου Υπουργείου συντάσσει έκθεση επί της δημόσιας διαβούλευσης, στην οποία παρουσιάζονται ομαδοποιημένα τα σχόλια και οι προτάσεις όσων έλαβαν μέρος στη διαβούλευση και τεκμηριώνεται η ενσωμάτωση τους ή μη στις τελικές διατάξεις. Η έκθεση συνοδεύει τη ρύθμιση κατά την κατάθεση της

στη Βουλή, αναρτάται στο δικτυακό τόπο που έλαβε χώρα η διαβούλευση και αποστέλλεται με ηλεκτρονικό ταχυδρομείο στις ηλεκτρονικές διευθύνσεις από τις οποίες προήλθαν τα σχόλια.

7.6.2 Η δημόσια διαβούλευση και οι ανοικτές προσκλήσεις μέσω του opengon

Η δημιουργία του opengon τον Οκτώβριο του 2009 ήταν μια πρωτοποριακή πρωτοβουλία για τα ελληνικά δεδομένα καθώς για πρώτη φορά προσφέρθηκε μια δημόσια ηλεκτρονική υπηρεσία πολιτικής συμμετοχής η οποία επιτρέπει στους πολίτες να ενεργοποιούνται σε διαβουλευτικές διαδικασίες. Το opengon.gr προσφέρει δυο βασικές συμμετοχικές δυνατότητες που είναι η δημόσια διαβούλευση και η ανοικτή διαδικασία επιλογής στελεχών της διοίκησης με αξιοκρατία και διαφάνεια.

Ανάμεσα στους στόχους του opengon.gr είναι:

- Η καλλιέργεια νοοτροπίας δημοκρατικής συμμετοχής
- Η ανταπόκριση στις ανάγκες και προτιμήσεις των πολιτών με ισορροπημένο τρόπο
- Η ενθάρρυνση της συμμετοχής των πολιτών που έχουν ανάγκη ή χρησιμοποιούν τις υπηρεσίες του
- Η δυνατότητα ουσιαστικού διαλόγου με τους πολίτες για θέματα χάραξης δημόσιας πολιτικής
- Η συμβολή στην αύξηση της εμπιστοσύνης των πολιτών στους θεσμούς διακυβέρνησης
- Η αξιοκρατική στελέχωση της διοίκησης
- Η ενημέρωση όλων σε θέματα που άπτονται της διοίκησης
- Η υποδοχή σχολίων προς όλη τη διοίκηση

7.6.3 Εμπόδια και προκλήσεις της ελληνικής εμπειρίας

Το opengon.gr έχει ξεπεράσει τα 8 συνεχόμενα χρόνια λειτουργίας ενώ η περαιτέρω νομοθετική του κατοχύρωση και η τεχνολογική του αναβάθμιση συμπεριλαμβάνονται σε διαδοχικά εθνικά σχέδια δράσης στην OGP. Ουσιαστικά το opengon.gr παραμένει λειτουργικό χάριν της υποχρεωτικότητας που απορρέει από τον Κανονισμό της Βουλής και το νόμο 4048/12 και λόγω της οργανωτικής, εκπαιδευτικής και τεχνικής υποστήριξης που παρέχει το ΕΚΔΔΑ στα στελέχη των υπουργείων και των φορέων που διενεργούν

διαβουλεύσεις. Οι τρεις κυριότερες προκλήσεις που προκύπτουν από την ελληνική εμπειρία συμμετοχικότητας αφορούν θεσμικά και τεχνικά-οργανωτικά θέματα καθώς και ζητήματα κουλτούρας. Θεσμικά η πρόκληση είναι η εκτελεστική εξουσία σε συνεργασία με τη Βουλή να καταρτίσουν ένα σύγχρονο και εφαρμόσιμο νομικό πλαίσιο που να θωρακίζει την υποχρεωτικότητα της ουσιαστικής διαβούλευσης με ηλεκτρονικά μέσα και διαδικασίες που θα επιτρέπουν σε εύλογο και επαρκές χρονικό διάστημα τη γόνιμη ανταλλαγή απόψεων. Σε τεχνικό και οργανωτικό επίπεδο η πρόκληση είναι να καθιερωθεί μια πάγια διαδικασία καλής πρακτικής για την τεκμηριωμένη απάντηση των διενεργούντων διαβούλευσης προς τους συμμετέχοντες για το κατά πόσο η συμμετοχή τους επηρέασε το τελικό κείμενο της απόφασης. Τέλος, σε επίπεδο κουλτούρας η δημόσια διοίκηση αντιμετωπίζει την πρόκληση καλλιέργειας των κατάλληλων δεξιοτήτων και νοοτροπίας που θα πρέπει να διαθέτουν τα στελέχη που επιφορτίζονται με συναφή καθήκοντα.